

DYKYJOVÁ, D., KVĚT, J. (Red.) 1978 —
 Pond littoral ecosystems. Structure and
 functioning— Ecological Studies 28, Springer—
 —Verlag, Berlin — Heidelberg — New York,
 ss. 464.

Kolejną, dwudziestą ósmą pozycję znanej i cenionej serii wydawniczej „Ecological Studies” stanowią wyniki wieloletnich kompleksowych badań nad strukturą i funkcjonowaniem litoralu stawów prowadzonych przez zespół czechosłowacki w ramach Międzynarodowego Programu Biologicznego międzysekcyjnej grupy „Wetlands”. Prace 27 autorów, zgrupowane w 8 rozdziałach, omawiają różne aspekty warunków środowiskowych i struktury biocenozy litoralnej, procesy produkcji i destrukcji, gospodarkę rybacką oraz problemy ochrony stawów. Zasadniczą część opracowania stanowią wyniki badań prowadzonych na stawach rejonu Třeboni (południowe Czechy) i rejonu Lednic (południowe Morawy). Głównymi obiektami badań były dwa duże stawy — Nesyt (322 ha) i Opatovický (176 ha). Praca zawiera również rozważania teoretyczne dotyczące funkcjonowania litoralu stawów. Przedstawiono też szereg interesujących rozwiązań metodycznych.

Pierwszy dział pracy zawiera charakterystykę geomorfologiczną analizowanego terenu, szczegółowy opis głównych obiektów badań oraz krótką prezentację poszczególnych zgrupowań organizmów, jak też historię rozwoju roślinności bagiennej i wodnej ocenioną na podstawie badań paleobotanicznych.

W drugim rozdziale omawiającym czynniki środowiskowe w litoralu stawów rybnych autorzy przedstawiają podstawowe warunki klimatyczne, chemizm wód litoralnych oraz strukturę i chemizm osadów dennych. W rozdziale tym zwracają uwagę interesujące wyniki badań warunków świetlnych w zgrupowaniach roślinności litoralnej. Autorzy zaprezentowali kilka własnych technicznych rozwiązań pomiarów promieniowania aktywnego fotosyntetycznie.

Rozdział trzeci stanowi główną i szczególnie wartościową merytorycznie część pracy. Omówiono w nim kompleks zagadnień związanych z produkcją roślinności litoralnej. Autorzy koncentrują się na badaniach helofitów dominujących w analizowanych stawach (*Phragmites communis*, *Glyceria maxima*, *Typha angustifolia*, *Typha latifolia* i inne). Bogaty zestaw danych obejmuje informacje o biomacie i produkcji roślin (z uwzględnieniem rzadko badanych części podziemnych), gospodarce wodnej w zgrupowaniach roślin, pobieraniu, krążeniu w roślinie i akumulacji soli pokarmowych. Stosowano różnorodne metody badawcze — terenowe i laboratoryjne. Wiele wyników bezpośrednio nawiązuje do fizjologii roślin. Praca jest dobrym przykładem wykorzystania metod fizjologicznych w badaniach produktywności.

W czwartym rozdziale omówiono niektóre aspekty występowania glonów litoralnych. Zestawiono dane o składzie gatunkowym, sezonowych zmianach ilościowych, produkcji i respiracji. Badano głównie glony planktonowe i peryfitonowe. Autorzy podali też szereg informacji o występowaniu pływających zgrupowań glonów nitkowatych oraz glonów zasiedlających dno stawów.

Dalsze części pracy (rozdział 5 i 6) poświęcone są procesom rozkładu i roli populacji zwierzęcych w litoralu stawów. Interesujące są zwłaszcza dane o roli mikroorganizmów w tworzeniu i przekształcaniu detrytus. W badaniach zgrupowań zwierząt uwzględniono bezkręgowce, ssaki i ptaki. Dużo uwagi poświęcili Autorzy ważnemu a mało poznanemu zgrupowaniu organizmów zwierzęcych niszczących *Phragmites communis*.

Rozdział siódmy dotyczy wpływów różnych zabiegów gospodarczych w stawach na zespoły organizmów litoralnych. Omówiono skutki osuszania i wymrażania stawów, wycinania trzciny, odmulania i innych zabiegów. Przedstawiono też szereg danych liczbowych dotyczących hodowli i eksploatacji trzciny w Czechosłowacji.

Książkę kończy rozdział pt. „Ochrona zbiorowisk roślinnych i ptactwa wodnego w środowiskach podmokłych Czechosłowacji”. Podkreślono walory przyrodnicze szeregu stawów badanego obszaru, z których część umieszczona jest na liście rezerwatów przyrody Międzynarodowej Unii Ochrony Przyrody i międzynarodowego programu „Człowiek i biosfera”. Na badanych obszarach znajdują się też tereny uznane za mające międzynarodowe znaczenie dla ochrony ptactwa wodnego.

Książka jest wydana starannie, zawiera wiele bardzo dobrych fotografii, czytelnych rysunków i tabel, a obszerny indeks rzeczowy i taksonomiczny ułatwiają korzystanie z tego obszernego i wielowątkowego opracowania.

Główną merytoryczną wartość pracy i najobszerniejszą jej część stanowią wyniki wielostronnych, kompleksowych badań nad makrofitami litoralu stawów, obejmujące analizę rozmieszczenia roślin, ich biomase, produkcję i rozkład, jak też ocenę roli roślinności w funkcjonowaniu całego ekosystemu. Badania innych zgrupowań organizmów (fauna, glony), choć potraktowane zostały mniej całościowo, wnoszą również wiele cennych danych do poznania ekologii poszczególnych grup roślin i zwierząt oraz są pomocne dla zrozumienia funkcjonowania całego ekosystemu stawowego.

Ewa Pieczyńska

ILLIES, J. (Red.) 1978—Limnofauna Europaea. Eine Zusammenstellung aller die europäischen Binnengewässer bewohnenden mehrzelligen Tierarten mit Angaben über ihre Verbreitung und Ökologie—Gustav Fischer Verlag, Stuttgart—New York, Swets and Zeitlinger B. V. Amsterdam, wyd. II popr. i uzup., ss. XVII + 532.

W roku 1967 ukazało się pierwsze wydanie „Limnofauna Europaea”. Było to w historii hydrobiologii pierwsze opracowanie zawierające pełny wykaz wszystkich zwierząt podawanych z wód śródlądowych Europy do roku 1965. We wstępie do wydania pierwszego naczelny redaktor prof. dr Joachim Illies pisał: „Mam nadzieję, że opracowanie to szybko się zdezaktualizuje i będzie potrzeba nowego wydania ...”.

Minęło dziesięć lat i hydrobiolodzy otrzymali drugie poszerzone i zrewidowane wydanie „Limnofauna Europaea”. W przygotowaniu nowego opracowania brało udział 78 specjalistów z 15 krajów. Redaktorem naczelnym został ponownie prof. dr Joachim Illies. W nowym wydaniu uwzględniono 14 457 gatunków, czyli o 2057 więcej niż w wydaniu pierwszym. Wzrost tej liczby został spowodowany głównie opisaniem w ostatnim dziesięcioleciu wielu nowych gatunków z terenów uprzednio słabo poznanych, jak Bałkany lub Kaukaz. Również w ostatnich latach były intensywnie badane niektóre grupy taksonomiczne, co pociągnęło za sobą opisanie wielu nowych gatunków. Przykładowo w okresie poprzedzającym pierwsze wydanie znano 73 gatunki *Limoniidae* (*Diptera*); obecnie jest ich 403. Należy jednak zaznaczyć, że w pewnych grupach taksonomicznych nastąpiło zmniejszenie liczby